

iš tolimų kraštų! Sveikas parvažiavęs namo! Jablonskis čia vartoja kilmininką, pvz.: „B. telegrafu pasveikino karalių su naujais metais“. Taiso: „B. telegrafu pasveikino karalių Naujųjų Metų“ (žr. Raštai IV 128).

Psl. 425 *einant nutarimū* 'gemäß einem Beschluss'. Ta reikšme žodelį „einant“ daugiausia vartojo teisininkai. Toks vartojimas nėra gyvas, bet kuo reikia pakeisti, tuo tarpu gal susigaudysim iš vieno Jablonskio taisymo. Jo Raštų V 84 randame: „Lietuvoje tebėra galioje prieškarinis Rusijos įstatymas, einant kuriuo gimimo, mirimo ir jungtūvių metrikus surašo dvasiškiai“. Taiso: „Lietuvoje... tebeturi savo galią prieškarinės Rusijos įstatymas, kuriuo (iš kurio) visokius metrikus surašo kunigai (dvāsininkai)“. Kas pasakytų „pagal nutarimą“, man būtų gyviau, negu „einant nutarimu“.

Psl. 475 *jis patyliai kōjas stātē, kād šunū nelōdinus* 'er trat sachte auf, um die Hunde nicht zum Bellen zu bringen'. Čia yra tikslo aplinkybės šalutinis sakinyss po *kad* su būtojo laiko padalyviu. Toks padalyvis vartojamas po *kad* tik geidžiamuose (ne šalutiniuose) sakiniuose, pvz.: *O, kad čia mums nusipirkus arklį!* Jablonskis panašius sakinius daug kartų taisė; sakysim, Raštų IV 334: „Ji nusižudė, kad *nepatekus* priešų rankosna = *kad nepatektų*“. Vadinas, čia kalbamą sakinį reiktų ištaisyti: *jis patyliai kōjas stātē, kād šunū nelōdintų*.

Čia aš pasakiau savo nuomonę dėl kelių kalbos mažmožių, kiti pažiūrės gal kitaip.

J. Balčikonis

В. Н. Топоров, К анализу нескольких поэтических текстов, — Poetics. Poetyka. Поэтика, II, The Hague — Paris — Warszawa, 1966, p. 61—120.

Lietuvių folkloristika turi kitų tautų mokslininkų tarpe nuoširdžių talkininkų. Rusų kalbininkai V. Toporovas, V. Ivanovas, čekų filologas P. Trostas savo darbuose viena ar kita proga liečia netyrinėtas lietuvių tautosakos sritis, taiko naujus tyrinėjimo metodus.

Vienas iš tokių darbų yra neseniai spaudoje pasirodęs stambus V. Toporovo straipsnis „К анализу нескольких поэтических текстов“. Didžiausias jo skyrius (44 p.) skirtas lietuvių liaudies baladžių struktūrai nagrinėti. Autorius šia problema domisi jau keleri metai, yra parašęs plačią studiją (tezės buvo paskelbtos 1962 m. struktūrinio ženklų sistemos tyrinėjimo simpoziume), o čia išspausdinta tik jos dalis. Skyriaus pradžioje V. Toporovas paaiškina, kokios aplinkybės paskatino jį domėtis lietuvių liaudies baladėmis. Viena, tai noras rasti baltų folkloriniuose tekstuose senos indoeuropietiškos epinės tradicijos pėdsakus. Antra, struktūrinio aprašymo uždaviniai: baladės kaip palyginti paprastos struktūros tekstai gali būti žymiai sudėtingesnių tekstų elementariu modeliu. Autoriaus manymu, lietuvių liaudies baladės yra dviejų gerai organizuotų sistemų padarinys. Todėl, aprašant baladžių struktūrą, atsižvelgiama į šiai tekstų klasei charakteringus du modelius — epinį modelį M^e ir dainos modelį M^d .

Straipsnyje, remiantis medžiaga, esančia J. Balio knygoje „Šimtas liaudies baladžių“, pateikiami pastebėjimai apie šio žanro tekstų struktūrą įvairiose plotmėse, k. a. garsinė, metrinė ir morfologinė organizacija, sintaksė, leksika, elementarūs „vaizdai“. Visose plotmėse kruopščiai atlikta analizė įgalino autorių užčiuopti daug iki šiol nepastebėtų dėsningumų, akivaizdžiai atskleisti didelę estetinę tekstų vertę. Antai V. Toporovas, apžvelgdamas baladžių garsinę organizaciją, parodė, kiek ji didesnė, negu neutraliame prozos tekste, nušviečia vokalines-akcentines ir konsonantines temas toje organizacijoje; konstatuoja, kad didelis lietuvių liaudies baladžių garsinis organizuotumas yra modelio M^d padarinys. Dideli modelio M^d reikalavimai garsinei organizacijai nulemia atitinkamų žodžių parinkimą. Autorius taikliai pastebi, kad ši tendencija paplauna išraiškos plano ir turinio plano ribas. Pavyzdžiui, „žalia žolelė“ — minimalus vaizdas — negali būti pateisintas išimtinais turinio plano. Toji tendencija ryški iš pastovių epitetų, mažybinių priesagų, kitų žodžių

derinių naudojimo. Naujai sprendžiamas ir rimo klausimas. Dėl minėtos garsinės organizacijos tendencijos, veiksmoždžius rimuojant, teikiama pirmenybė standartizuotoms fleksijoms, o rimuojant vardažodžius ir neasmenuojamas veiksmoždžių formas, daugiausia stengiamasi derinti darybinę dalį, ir nėra didelių apribojimų, naudojant linksnius.

Griežto mokslinio metodo apspręsta nuosekli analizė atskleidžia tokius struktūrinius reiškinius, kurie paaiškinami nevienoda minėtų modelių sąveika. Pavyzdžiui, morfologinėje plotmėje ryškiai išsiskiria fragmentai, pagimdyti modelių M^e ir M^d . Konstatuojama, kad M^d baladėse pasireiškia, ryškiai vyraujant I ir II asmens veiksmoždžiams, asmeniniams ir savybiniam įvardžiams; dažnai asmeninės veiksmoždžių formos vartojamos, neapibrėžiant laiko – nueinama net iki laiko gramemų priešpastatymo panaikinimo, gausu „kryptingų“ formų: imperatyvo, raginamojo charakterio jaustukų, šaukiamųjų formų. Modelis M^e ryškiau pasireiškia autoriniame tekste, čia vyrauja III asmuo, vartojamos laiką išreiškiančios veiksmoždžio formos („istorinis“ presens, preteritas). Ryškūs skirtumai ir sintaksės plotmėje.

Įdomios pastabos pateikiamos apie baladžių leksinę ir daiktinę-atributyvinę plotmę. Baladžių žodyno charakteringąją dalį sudaro daiktavardžiai ir būdvardžiai (veiksmoždžiai ryškiau nesiskiria nuo kitų žanrų tekstų). V. Toporovas pateikia statistinius duomenis, gautus, išanalizavus minėtą baladžių knygą. Iš viso pasitaiko apie 500 daiktų sąvokų ir apie 150 būdvardžių, bet dalis pavartota tik kartą; 150 daiktavardžių, 40 būdvardžių sudaro žodyno branduolį, daiktinę-atributyvinę baladės erdvę. Diferencijuojant žodyną, išryškėja daiktų, apie kuriuos kalbama baladėje, ratas: tai personažai, daiktai, susiję su personažais, lokaliniai-temporaliniai nurodymai, sąvokos su dideliu simboliu krūviu, epitetai. Pastabomis apie elementarius „vaizdus“ baigiama ikisizuotinių plotmių analizė.

V. Toporovo darbas yra reikšmingas savo išvadomis, o kartu tai puikus pavyzdys, kaip taikyti struktūrinės analizės metodą lietuvių folkloristikoje. Žinoma, šiame turiningame darbe kai kurie teiginiai gali atrodyti abejotini ar ginčytini. Pavyzdžiui, kelia abejonių vientiso modelio M^d konstravimas, remiantis tokia įvairiarūše medžiaga, kokia nurodoma straipsnyje (žr. p. 102). Čia greta kitų tekstų pateikta formulinė daina-pasaka „Siuntė ponas ožką“. Ji artimesnė epinio modelio kūriniam. Taip pat kažin ar, siekiant atskleisti senosios epinės tradicijos pėdsakus, modelis M^e ieškotinas baladėse – gana vėlyvame žanre, o ne kitų žanrų siužetinėse dainose. Apskritai, struktūrinei analizei imama medžiaga iš rinkinio „Šimtas liaudies baladžių“, kuriame, kaip pažymi pats V. Toporovas, yra kūrinų, kuriuos vargu ar galima pavadinti baladėmis. Tat pasakytina ir apie centrinę analizuojamą tekstą „Per lygius laukus“, artimą kitoms lyrinėms dainoms ir tema, ir kompozicija. Neryškūs pavyzdžiai negalėjo nedaryti įtakos ir išvadoms, ypač statistinėms. Be to, folkloriniai tekstai baladžių knygoje yra gana laisvai redaguoti, o tat suponavo tam tikrą analizės ir apibendrinimų netikslumą. Pavyzdžiui, minėto teksto „Per lygius laukus“ metrinė struktūra spausdinant iškreipta: dainos strofos yra ketureilės, o ne dvieilės (žr. rankraštį LTR 879 /123/). Visam šios dainos tipui būdinga 5-skiemenė, o ne 10-skiemenė eilutė (tai rodo ir dainos melodija); trečia ir ketvirta strofos eilutės kartojamos. Tik kai kada pasireiškia destruktvyvinis procesas: vietoj pakartojimo dainininkas prijungia iš tolimesnės strofos pirmąsias eilutes, tuo būdu atsiranda netipiška šešiaeilė strofa be pakartojimo. Abejotinas ir kitas teiginys. Remiantis spausdintais tekštais, teigiama, kad kaip didžiausios išimtyš garsinėje organizacijoje sutinkami *c*, *z* (žr. p. 78). Bet tai redaktorius rankų darbas, nes juk didelė dalis dainų užrašyta Dzūkijoje.

Šie trūkumai atsirado todėl, kad nėra mokslinio baladžių leidinio, autoriui teko naudotis populiariu rinkiniu. Reikia manyti, kad gilios V. Toporovo studijos padidins susidomėjimą šiuo žanru ir paskatins lietuvių folkloristus paruošti tekstologiniu atžvilgiu nepriekaištingą lietuvių liaudies baladžių leidinį.